

Ese de dōne ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretulu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
„ patrarin de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Foia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseza de a dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopesca. Pentru publicatiunile de trei ori, ce contieniu cam 150 de cuvinte (spatin de 20 sime garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. era mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretulu publicatiuniloru se se anticipe

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Proiectu

de regulamentu pentru regularea si infintiarca Preparandieloru.

— Urmare. —

§ 28. La instructiunea limbii si anume a cetirei sunt de a se informă preparandii despre folosulu si natur'a metodei sonetice si a literarisarii si despre drépt'a intrebuintiare a A. B. Cedariului, cartiloru de cetitu séu legendareloru precumu si a gramaticii si pe langa luarea in mana a acestoru carti ai conduce cum au ei se proceda la instructiunea pasiu din pasiu, si cum se lege cu acést'a ortografi'a, gramatic'a si usulu diceriloru eri alu propositiiloru. Principiile gramaticali sunt de a se repeti ocaionalminte si a se exerciá mai departe preparandii a indreptá verbale si scripturistice expresiunile. La conducerea spre drépt'a intrebuintiare a cartiloru de cetitu se afla pentru profesorii atenti destule ocaisuni parte a revocá in memoria parte a impartasi candidatiloru cele mai insemnate pasage din istorie si geografie, istori'a naturala si fisica, economia s. a. insemnanduli-se aci cum voru avé ei de a face intrebuintiare din ele in scól'a popularie ocaionalminte si pe temeiulu legendareloru prescise.

§. 29. Invetiamentulu limbii in cursulu preparandiale romanu confesionale se indrépta dupa limb'a invetiamentulu romanu in scólele populare, pentru cari se instrúeza preparandii, fiindu cumca in patri'a nóstra sunt urmate mai multe limbi, este de necesitate, ca preparandii se-si castige pe câtu se pôte si cunoscenti'a limbii magiare si germane. — La instructiunea gramaticale a limbii romane ca limba materna are profesorulu se urmeze o esentialminte alta tienta, de câtu acea in o limba straina; caci pana ce in casulu din urma cu unu manualu de gramatica in mana invetiamu limb'a straina, este in casulu din taiu a se escultivá la o limba dejá cunoscuta, asia o dice consciinti'a limbii. Instructiunea gramaticale dara in limba materna are se inlocuésca o gramatica universală si prin acést'a a da necesariulu fundamentu, pe care se va edificá instructiunea limbiloru straine: aci va face profesorulu cu deosebire pe candidati atenti la insusirea speciale a limbiloru ce se vor mai propune in preparandie si la diverginti'a loru de limb'a nóstra. La instructiunea gramaticale se aréta mai anteu necesitatea formarii propositiuniloru. Candidatii au de a cunosce esactu analis'a unei diceri simple atátu góla câtu si imbracata, caci acést'a vor avé de a propune eleviloru in scól'a popularie potrivit facultatiloru de capacitate a le lor. Ei au inse se mai cúnosca si propositiunea compusa, diferintiele relatiuniloru de propositiuni coordonate si subordonate, variele specii ale loru basate pe diferinti'a gramaticale ori obiective, schimbarea din o forma in alt'a, scurtarea propositiuniloru, schimbarea seriei cuvintelor ce se léga cu schimbarea relatiuniloru de propositiuni, in fine aplicarea interpunctiuniloru ce se potu invetiá numai in legatura cu doctrin'a despre propositiuni. Aceste tóte se vor face preparandiloru chiare si ilustrá prin esemple multifarie.

Profesorulu de limba se va silí mai departe a invetiá si a dedá pe candidati la formele limbii, elu dara va intipari in memori'a loru acele regule despre forme din cari se dovedesce indreptarea gresieleloru limbistice facute adeseori. Ortografi'a va fi alésa cea mai usitata si profesorii toti vor starui, ca se fia pe câtu se pôte de conforma in tóte exercitiile scripturistice. Cu deosebire va fi profesorulu de limba indetoratu a instrui candidatii in o drépta plina de expresiune lectura si prin acést'a ale castigá securitate in vorbire, pronuntiare si propunere. Acést'a va cere elu cu strictetia dela fiecare preparandu, care vré se instrúeze elevii in scól'a po-

pularie cu succesu. — Spre castigarea astoru feliu de desteritati servescu cu deosebire memorisarea poesieloru alese redicatóre de inimi si declamatiunea pieseloru prosaice.

Ori câtu inse ar promová instructiunea gramaticale si lectur'a cunoscenti'a limbii materne, o securitate in usulu scripturisticu alu ei se pôte castigá numai prin exercitii mai indelungate, regulate si metodice, pentru aceea piesele scripturistice in limb'a materna forméza parte insemnata a instructiunei ce are se se propuna in preparandie. Cumca problemele pentru astfelu de pense au se fie amesurate culturai candidatiloru si se sté in neclu cu cerculu de cugetare in care duce pe candidati si cealalta instructiune, cumca tóte pense ale tuturoru candidatiloru au se fie corese conscientiosu de profesorulu concerninte, este unu postulatu, ce se deduce necesarminte din principiile fundamentali a unei in adeveru informatóre instructiuni si s'a adeveritu ca dreptu prin multifaria esperintia.

In limb'a magiara si germana se vor instrui candidatii astfelu, ca ei se scie elevii in scól'a popularie instrui perfectu in cetire si scriere.

§ 30. Geografi'a are se premérge istoriei fiindu cá teatrulu pe care se intempla evenemintele are se fie cunoscutu barem in schitie principali. daca au se devine aceste la intui-tiune. O icona dara a pamentulu in natural'a sa marginire si chitiare, impartirea si form'a continentulu si apei, despartirea pamentulu uscatu dupa catenele muntiloru si tienuturile riuriloru, regiunile inalte si dejosite, impartirea loru dupa staturi si popóre si cúnoscerea statelor Europeane mai pe largu si mai cu séma a patriei nóstre si a partiloru impopulate de romani si a celoralalte parti ale luei, vor form'a materialulu pentru geografie, la acarei instructiune se cere neaperrata intrebuintiare a mapelor mai alesu a mapei lui Sydow. Ca inse candidatii se-si intiparésca mai bine in memoria figur'a partiloru luei si a tieriloru, ei vor avé se desemneze imitarea loru cu man'a proprie.

Din istori'a luei vor inveti'a conspectulu evenemintelor principalu, incopcearea pragmatica a loru, o cunoscentia mai esacta a desvoltarii istoriei a Austriei peste totu si specialminte a Ungariei cu deosebita privire la cele ce atingu pe romani.

(Va urmá.)

Facerea lumii in siese perióde, dupa scrierile lui Moisie, a santiloru parinti si a unoru geologi.

— Urmare —

Dumas unulu dintre cei mai renumiti chemici ai Europei, in opulu seu intitulatu „Statique des corps organises” fórte consecinte afirma dicendu: „vieti'a plantelor au debutu se premérgea vietiei animaleloru, de óra ce acestea, din cele au debutu se-si íee traiulu vietiei, Marcel de Serres tom. I. pag. 421. tom. II-lea pag 403.”

Nimicu n'a improvisatu Moisie, si numai cine voesce se-lu acuse improviséza despre elu judecata badara. Iérb'a verde, sementi'a, si pomii roditori, n'au esitu asia de ingraba din pamentu, dupa cum urmédia in cetire, ci sub providinti'a atotu intieptulu creatoriu, sustienendu legile continuitatii s'au desvoltatu incetu un'a dupa alt'a pana in dilele nóstre, si daca nu vom perde din vedere observatiunea etimologica mai din nainte, atunci debue se ne mirámu de ordinea cea frumóse, in care Moisie propune desvoltarea graduita a imperatiei plantelor, e de admiratu si aceea, cá in cartea acést'a din anticitate, gasimu atáta sciintia. Óre de unde a pututu castigá Moisie acést'a sciintia, in câtu c

asia regularitate scrie ivirea s'eu producerea plantelor, cași cum spre toate acestea ar fi debuit numai trei cuvinte, dară în asia ordine propuse precum cere celu mai severu adevăr? E usioru a răspunde aceluia, care nu considera cartea acest'a de unu opu golu alu sciintiei omenesci, ci de unu opu insuflatu de Dumnedieu!

Cu adevăratu în păturile cele mai din giosu ale periodului transitive, între remasitiile plantelor, aflăm și nise animale maritime de clas'a de giosu, înse de aci nimene nu p'ote se deduce, cumca vietii animalelor au premersu vietii plantelor, pentru că în natura vedem o graduire frum'osa după care fiintiele mai neperfecte se schimbă în mai perfecte, prin urmăre e f'orțe probabilu a crede, cumca și după imperati'a cea m'orta a mineralelor, eschisivu numai plantele cele de gradu mai giosu au urmatu, care au pusu fundamentulu imperatiei animalelor. Mai departe în periodulu transitive nu găsim nici o pătura în care totdeodata între animalele neperfecte nu s'ar gasi și plante, ce de nu alta, a buna s'ema ar'eta at'at'a, cumca animalele nici dec'atu nu s'au pututu ivi naintea plantelor. Ac'est'a adevăresce și *ardesia l'ut'osa n'egra* (Thonschieter) a periodului transitive, în care nici cea mai mica urma de remasitie de animale nu se afla, și a careia col'ore n'egra presupune a fire cu t'ota probabilitatea formata, din remasitiile plantelor înca atunci vietuitorie. În urmă *Molustele* (scoica) aflate între cele mai din giosu straturi ale periodului transitive nu au pututu tra'i din alta, de c'atu din imperati'a plantelor. — *Dillwyn* într'o disertatiune îndreptata c'atra *Royal Society* 1823 — ar'eta, că de la protoformatiunile antice var'ose ale periodului transitive, până la formatiunile numite *Lias* și *marga* (*lutu*) animalele crustate acoperite cu o *scafa semi-ovală, formă de cornu, (univalva)*, singuru numai de clas'a manca-plantelor s'au t'ienutu pentru că pe scafa lor nu se p'ote observ'ă loculu sfrediraturei limbei, ce se p'ote observ'ă la stranepotii lor mai tardiu din imperati'a animalelor, asia dară dacă animalele ar fi premersu plantelor, din ce ar fi tr'aitu acestea? (*Vedi Buchland, geologia et mineralogia tom. I. cap. 15.*) Asia se vede dară, dice *Buchland*, cumca voi'a lui Dumnedieu în totu timpulu a fostu, ca se prov'eda apele mării și suprafati'a pamentului cu creaturi cari se bucură de vietia, și spre acestu scopu, dela începutulu vietii organice, până în timpulu nostru, imperati'a plantelor s'au creatu, se puna fundamentu imperatiei animalelor, în care *plante-vorele* se serv'esca de nutretiu *carne-voreloru*.

Mai departe e de observatu că în păturile de pamentu ale periodului transitive unde aflăm reprezentate t'ote trei clasele imperatiei plantelor, ne luandu afara nici cele cu 2 scaune (*dicotyledona*), des' aflăm reprezentata și imperati'a animalelor, prin cea mai de giosu clasă a lor, precum prin animale formă de plante, totuși nici atunci nu putem ave' nici o esceptiune în contr'a ordinii lui Moisie. Adevăratu că în straturile cele mai din giosu ale pamentului în proportiune aflăm mai bine reprezentate animalele, de c'atu plantele, dară de aci totuși nu urmădiu, că imperati'a animalelor a premersu imperatiei plantelor, pentru că între formarea păturilor de pamentu din remasitiile ambelor imperatii e f'orțe mare descliniere, că până cându animalele marine (maritime, din mări) plant'ose (form'a plantelor) precum „*liliacele, chrinoidile și polibii*” au fostu crescute c'atra fundulu mării, și până cându remasitiile animalelor aquatice marine, după m'orte îndata s'au asediatu pe fundulu mării, respective în straturile submarine formande, până atunci plantele de a sup'r'a pamentului dismembrate, multu timp au debuitu se a-n'ote de a sup'r'a mării, și numai după multe vicisitudini, și după ce au putreditu, au pututu se devina, ici colia c'ate unu esemplariu, la păturile de pamentu formande în fundulu mării. De aci putem splică și aceea, că informatiunile periodului transitive, ne întelnimu numai cu putiune plante a clasei de giosu a imperatiei plantelor.

Profesorulu *Lindley* la loculu acest'a, a splicatu f'orțe cu întieptiune derivarea plantelor! Asia într'unu vasu plinu cu apă a pusu 177 de der'be de plante, mai mare parte reprezentate în păturile carunilor de pi'etra, și le-au lasatu se stee duoi ani, după duoi ani a venit la urmatoriulu rezultatu: a) c'ogea și frundiele celor mai multe plante de du'oe scaune (*dicotyledona*) s'au disolvatu. b) cele de unu scaun (monocotyledona) mai bine au contrastatu disolvării, deosebitu palmele, din contra ierburile, și mai vertosu celea de soiulu *siivarului*, precum *pipirigulu* și *trestia* au peritu, c) *Bureții, muschii*, și astfelu de plante neperfecte au disparutu cu totulu. d) din contra plantele *Filicine* (tuf'ose) după însusirile mai vertosu în starea verd'ă, mai bine au resistatu apei, dintre acestea nu s'au disolvatu mai nici unu esemplariu, (*Vedi Fossil. Flora. tom. III. pag. 4.*) Nu avem dară cauze a ne suprinde, că în periodulu transitive abia

întru at'at'a, în c'atu aflăm reprezentate plantele de du'oe scaune mai vertosu în *Stigmarine* și *Sigilarine*, care după *Lindley* și *Hutton* sunt *dicotyledona*, pe cându plantele de unu scaun *monocotyledona*, tufele și *ecvisetacele* precum barb'a sasului s'eu c'oda calului, le aflăm reprezentate în o c'atime f'orțe preponderanta, pentru că acestea au pututu mai bine contrastă disolvării apei.

Nu vreu se afirmu cumca imperati'a plantelor îndata s'au desvoltatu în gradulu și perfectiunea presinte, ci numai că au premersu vietii animalelor. Dacă sta ac'est'a, precum și este, atunci nu putem ave' nici o esceptiune mai multu în contra ordinii lui Moisie, ba ce e mai multu debue se cun'oscemu, că a scrisu cu cea mai buna logică și consecintia, pomenindu anteu de plante și apoi de animale. Cumca Moisie în d'i'a s'eu periodulu alu III. număra t'ote clasele plantelor, p'ote că asia au postitu scopulu seu. Elu nu avea altu scopu de c'atu ac'el'a, ca se arete că prin cine? și nu în ce modu s'au facutu lumea ac'est'a? pentru aceea ar fi nedreptu a c'at'ă în elu unu geologu regulatu, despre ce elu, c'atu e negru sub unghia, grige n'au avutu!

(Va urmă.)

Ioanu Damsia,
parocu și ases. cons.

Vorbirea deputatului

Dem. Bonciu, în Diet'a ungur'esca, în s'edinti'a din 26. fauru n. a. c. la desbaterea generale a bugetului ministeriului de cultu și de instructiune.

On. Camera! Cându bugetulu s'a desbatutu în generalitate, de multe ori am auditu că, caus'a deficitului ce se ar'eta, sunt multe investitiuni fructificat'orie. Marturisescu, on. camera, c'ă dacă aceste multe investitiuni le-asiu ved' în bugetulu acestui resortu ministeriale, de feliu nu asiu afl'ă insuflat'oria de ingrigire starea n'ost'ra financiară; din contra asiu ved' ascurata instructiunea poporului, și prin ac'est'a asiu ved' o firmă basă pentru viit'oria n'ost'ra în avutire publică, și — la ce trebue se t'ienemu mai multu, pentru desvoltarea consciintiei de detorintia cetatien'esca, în fie-care fiu alu acestei patrie. Des' d. deputatu Molnár, în discursulu seu de alalta-ieri a afirmatu că nu numai bani lipsescu pentru crescerea poporului, ci și alta co, adeca lucru, poteri și dispusetiuni energice — trebue s' observu totu-si că banii sunt factorele principalu, c'ă-ci foră bani nici nu se p'ote lucră și nici dispusetiuni energice nu se potu face. Credu că până cându nu vom cultivă terenulu instructiunei și crescerii publice, până nu vom generalisă cultur'a; și pre c'atu timpu vom împartesi la avantagiile publice numai una nationalitate, pre cont'a celor'a-lalte; desclinitu, până cându în atitudinea confesiuniloru vom ved' o iconă înspăimantat'oria, cu unu cuventu, până cându nu vom pune temeiu pre crescerea și cultur'a tuturor pop'oreloru din t'iera, și până cându nu ni vom deschide ochii, ca s' ne convingemu, că atitudinea confesiuniloru nu este de felu pericul'osa statului: până atunci ac'esta crescere generală a poporului eu nu o voiu t'ien' ascurata, și până atunci vom pot' carpi starea n'ost'ra financiară de astadi pre mană, s'eu prin împrumutu s'eu prin urcarea unei-a s'eu altei dări, dar — după mine, radicalminte nu-i vom put'ă ajut'ă, și sublim'a sentintia a ministrului de finantie „se d'amu statului ce e a statului” va reman' o pia dorintia. Pentru că, t'ienu neposibilu crearea unei legi, prin care s' se ascură acestu sublimu scopu, pentru că aceea p'ote aduce numai consciinti'a de detorintia ce are s' se desv'olte în inim'a fiecarui cetatienu; dar atare consciintia se p'ote desv'olte numai prin crescere și cultura.

On. Camera! Eu condusu de convictiunea mea, dechiaru din capulu loculu că, nu numai acceptu bugetului de basă pentru desbaterea specială, nu numai votediu singuratecele rubrice, ci spunu foră nici o reserva, că asiu votă și mai multu: de si — cu privintia la întrebuintiarea sumeloru preliminate, am a face unele reflessiuni, pre cari înse le voiu desfasiură mai apoi.

On. Camera! Cu privire la revisiunea legii pentru instructiunea publică s'au disu f'orțe multe, dar s'au disu — nu din acelu punctu de vedere, din care eu am s' vorbescu, și ac'est'a este punctulu de vedere alu nationalit'atiloru și confesiuniloru. Sciu, on. Camera, că amintirea acestui punctu de vedere în ac'esta Camera este ceva-si nepopularu, ca se nu dicu odiosu; sunt înse detorintie, pe cari omulu trebue se le împlin'esca în ori si cari împregiurări, și eu ac'esta detorintia în acestu casu trebue s'o împlinescu cu at'atu mai vertosu, pentru că spre ac'est'a me deobliga nu numai convictiunea mea, ci și poft'a mandantiloru

mei. Eu credu adeva că detorinți'a mea de reprezentante aduce cu sine ca plecarea și dorința ce am observatu la un'a parte a poporului, se le spunu on. Camere și credu că mai bine mi implinescu detorinți'a prin interpretarea de cătu prin retacerea semtiemintelor poporului. Si eu punu mare pondu pre revinsinea legii pentru instrucțiunea publica, și recunosc necesitatea ei, pentru ca se se sparga în fine paretele ce desparte scôțele comunale de cele confesiunali. Căci în ultim'a analiza, scopulu ambelor este crescerea poporului. Dacă vrem deci se promo-vemu această crescere, apoi nu este rationalu ca se facemu dispușetuni prin cari acești duoi factori se despartu și se instraina unulu de altulu, ci din contra, se cuvine ca sê-i impreunăm. Cum stămu astă-di cu scôțele confesiunali, — aceea scimu din reportulu dlui ministru, subscernutu Dietei. De altmăstrelea, în teorie principiulu scôțelor comunali e corect, în teoria și aceea e corect, că sciinți'a se nu aiba nimica comunu cu religiunea. În patri'a noastră inse, unde sunt mai multe religiuni și natiunalități această teoria — după mine nu se pôte, practică, sêu dacă în parte se pôte, totusi nu va promové de felu crescerea poporulu. Căci în patri'a noastră cea mai mare parte a confesiunilor, nu se va pôte emancipă de acea seculara preocupatiune, după carea între religiune și instrucțiune esiste o legatura strinsa. Dacă luăm deci în consideratiune referințiile patriei noastre, vedemu că la noi amintit'a teoria numai cu sacrificarea creșterii și culturii generali se pôte aplică.

Se vedemu deci, în ce proporțiune stau propriaminte scôțele confesiunali facia de cele comunale. Din reportulu ministerialu resulta că, în 1871. au fostu 751 de scôțe comunale și 13,545 confesiunali. Numerulu scôțelor comunali deci este abia 6 procente din numerulu totalu alu scôțelor din Ungari'a. Din această urma, că numai 6% se impartasiescu la ajutorulu de stat, și acea inspectiune a statutulu ce dispune legea pentru scôțele poporali. Si cumcă este asia se vede și din acea parte a reportulu, care ni specifica ajutoarele de stat, acordate scôțelor. Pentru ajutorarea celor 108 de scôțe com. s'au întrebuintiatu 163,221 fl. pre candu pentru ajutorarea invetiatorilor de la tôte scôțele confesiunali s'au întrebuintiatu totu în acelu anu 19,780 fl.

On. Camera! Cumcă pre langa o ajutorare ca această scôțele poporale nu potu prosperă, aceea nu este de lipsa se o mai spunu. Dar pôte că va dice cine-va, că propriaminte nici nu se cuvine a ajutură scôțele confesiunali, de ôra ce prin ajutorarea lor din partea statulu, s'ar vatemă autonomi'a confesiunilor. Eu nu potu fi cu totulu de această parere, pentru că autonomi'a confesiunilor numai atunci s'ar vatemă, dacă statulu întru tôte ar dispune de aceste scôțe; dacă statulu ar denumi pre invetiatori și dacă din aceste scôțe s'ar intențiună a se scôte datinele religiôse și limb'a materna a respectivelor. Nu se vatemala inse de felu autonomi'a dacă statulu ajutură scôțele confesiunali pe cari respectivele confesiuni nu le potu sustiené ele inse-si cu propriile lor poteri. De asemenea nu se vatemala autonomi'a, dacă guvernulu ar face dispușetuni ca autoritățile politice în sfer'a lor de activitate se spriginésca scôțele confesiunali pentru că scimu, cumca autoritățile confesiunali n'au potere esecutiva.

Se contemplăm această cestiune după esperinți'a vietii practice. Cum stămu cu scôțele confesiunali? Ca vai și amaru. Ele sunt lasate cu totulu pre sine, foră ca statulu sêu municipiele se, le spriginésca în care-va privintia, foră ca poterea esecutiva se li intinda mana d'ajutoriu pentru prosperarea lor. În daru autoritățile confesiunali emit ordinatiuni și facu dispușetuni pentru repararea scôțelor, suplinirea defectelor, și pentru scôțerea lefelor invetiatoresci, căci ele n'au poterea d'a face ca aceste se se esecute, éra autoritățile politice în locu de ajutoriu, li respundu că: *ele n'au nimica de a face cu scôțele conf.* Dar' nu că nu li se dă ajutoriu, ci municipiele li punu pedeca chiaru! Au d'ora nu este aceea pedeca, candu din bugetulu comunităților se sterge preliminarulu facutu pentru scôla? Apoi — repetiescu, autoritățile confesiunali nu sunt astfelu organizate, pentru ca ele inse-si se pôte aruncă și scôte dările necesarie. Si în această privintia mi ieu voia a me provocă la unu passagiu din discursulu de alaltă ieri alu d. deputatu Csengery. Dsa a disu adeva, cumca detorinți'a d'a creșce copii în prim'a linia este a parintilor, după acestia inse a besericii și a comunei. Trebuie deci se impunemu comunelor detorinți'a d'a luă în bugetulu lor și bugetulu scôlei, ca si ori care alta causa administratiunale, respandirea luminei, spirituali intocmai ca și iluminarea strateloru.

Se-mi permita on. Camera a îndreptă la acestu locu o întrebare catra ea însă-si și catra d. ministru, întrebarea că: *consentiu ôre cu parerea d. deputatu?* Dacă — da, atunci marturisescu că nu

pricepu, cum pôte se se imtemple ca în — tôte tiér'a asia dicendu — comitatele se nu permita luarea cheltuielilor scolari în bugetele comunale, din cauza că scôțele sunt de caracteru confesionalu?! Apoi această opréla este de mare dauna pentru cauza; pentru că prin dări nôue și diferite de cele publice, comunei se instraina poporulu de scopulu acestor dări adeva de creșcerea religiôsa; dar' această eu credu că nu pôte sê fia întru interesulu statulu; căci este unu vechiu adevér, că religiunea este fundamentulu societății omenesci.

Asia suntemu, on. Camera, și cu cestiunea invetiamentulu obligatoriu. Antistii comunali, pretorii și în multe casuri nici inspectorii de scôțe, nu punu multu pondu pre invetiamentulu obligatoriu, în scôțele confesiunali; éra autoritățile confesiunali, precum de repetite ori observai, neavendu potere esecutiva, potemu dice că, scôțele conf. sunt lasate în mil'a lui Ddieu sêu cu alte cuvinte, ele depindu de la bunavointi'a și zelulu notarului și judeului comunalu, precum vedemu această pre fie-care di din esperintia.

On. Camera! Aici vorbescu cu deosebire de acele comune, în cari toti locuitorii sunt de una confesiune. Si totusi și în acestea nu prosperă scôțele conf. dacă nu le cauta și spriginésce antistii comunale. Ce sêu dicu apoi despre acelea în cari locuitorii sunt de diferite confesiuni? Aci, trebuie sêu provocu la §-ulu 25. din art. de lege 38: 1868, care dice că: „acolo, unde comun'a și pana acuma — foră diferinți'a de confesiune — a sustienutu scôțele, se lasa în libera voia, a continuă usulu de pan'acu.“ Ce urma din această dispușetune permisiva a legilor? Astfelu că, cele ce remanu confesiunali, se suprima totalminte. Dreptu dovêda, me provocu la unu casu concretu. S'a intemplat de tocmai în Aradu, naintea intrării în vietia a legii pentru instrucțiunea publica, tôte scôțele s'au sustienutu din averea și venitul comunu alu orasiului. După introducerea legii, scôțele s'au decretatu de comunale; locuitorii de confesiunea gr. or. inse n'au vrutu se-si faca scôțele comunale. Consecinți'a a fostu aceea, că $\frac{3}{4}$ din locuitorii orasiului consuma totu venitul comunu alu orasiului, pentru scôțele lor, éra $\frac{1}{4}$ parte nu se bucura de nici unu venit de si sunt compozitori cu cele $\frac{3}{4}$ pre averea orasiului; consecinți'a este aceea, că pre candu orasiulu pre sêm'a scôțelor gr. or. preste totu a acordatu 3000 fl. pentru scôțele comunale sunt 28000 fl. preliminate, din averea comuna a orasiului! Si această pentru aceea, pentru că romanii de confesiunea gr. or. n'a vrutu se-si straforme scôțele în comunale, din cauza că nu si vedu ascurata limb'a maicii și datinele lor religiôse. Pré naturalu, după-ce intradeveru, este unu mare defectu alu legii concerninte că pentru casulu candu scôțele confesiunali se prefacu în comunale, nu se dă nici căta garantia, cumcă în ele se vor sustiené usurile religiôse și limb'a locuitorilor, și că la acele se voru aplică invetiatori de natiunalitatea concerninte. Căci dacă legea ar fi prevediutu această, de-si nu tôte, dar' cele mai multe scôțe ar fi astă-di comunale.

Pôte, on. Camera, că, vorbindu întru interesulu confesiunilor multi voru dice că sum ultramontanu fanaticu. Eu inse vorbescu aci de o confesiune, în care scôțele nu gemu sub. apesarea clericala, pentru că autonomi'a acestei confesiuni e astfelu organizata, încatu mireni sunt în precumpenintia reprezentanti în tôte agendele ei. Eu deci nu sum fanaticu pentru confesionalismu, ci pentru luminarea poporului, pentru că numai în această vedu garantia viitorulu patriei noastre. Dacă considerăm referințiile factice de vietia din patri'a noastră, ne convingemu, că e cu nepotintia a luă creșcerea poporului din man'a confesiunilor. Dar' și dacă ar fi cu putintia, totu-si e întrebare: dacă aceea ar fi cu cale — din punctulu de vedere politicu sêu alu liberalismulu?

Apoi, on. Camera, statulu, în cătu pentru trecutu, nu se pôte plange de felu în contra confesiunilor. Căci pana acuma confesiunile au esoperatu creșcerea și cultur'a poporului în institutele protestante, buna ôra, au datu patriei multi barbati eminenti. Astfelu fiindu, dacă vom judecă nepreocupati, trebuie se recunoscemu, că statulu detoresce confesiunilor multiemita pentru meritele lor pre terenulu culturai poporale. Nu vreu eu, on. Camera, ca scôțele confesiunali se nu fia supuse inspectiunei supreme a statulu; din contra, eu pretindu ca statulu se esercea a supr'a lor o inspectiune cu multu mai rigurôsa. Voindu inse această, vreu totu o data ca guvernulu să îndetorésca autoritățile confesiunali a-si implini cu acuratéa detorinți'a lor, dar' facendu această se-li dee și posibilitatea d'a-si efeptu dispușetiunile, adeva se impuna autorităților politice a li tinde mana de ajutoriu pentru efeptuarea dispușetiunilor facute pre terenulu scolasticu.

(Va urmă.)

VARIETATI.

= *Concertu vocalu si prelegere publica* se vor tiené dumineca in $11\frac{1}{2}$ martiu a. c. in Aradu, in localitatea scólei romane de langa biserica catedrala, la 4 ore dupa médiadi.

Concursu.

1-3

Pentru vacant'a statiune invetiatorésca din comun'a Sistarovetiu inspectoratul Lipovei se publica concursu pana in 25 Martiu 1873 st: v. in carea di se va tiené si alegerea.

Emolumintele sunt 105 fl. 24 meti de grâu, 24 meti de cucurudiu, 105 pundi de clisa, 75 pundi de sare, 15 pundi de lumini, 12 orgii de lemne din care se incaldiesce si localitatea scólei, 4 jugere livéda de fenétia, cortelu liberu cu $\frac{3}{4}$ jugeru de gradina pentru legumi; tóte acestea inse pe durat'a de $\frac{1}{2}$ anu sunt a se imparti egal cu veduv'a remasa de invetiatorulu Dimitriu Tomescu.

Doritorii de a fi alesi in acésta statiune au a-si tramite recursurile loru dovedindu si testimoniu de cualificatiune adresate comitetului parochialu, la subscrisulu in Lipov'a, si pana la terminulu prefptu au a se infaciosia intr'o dumineca in sant'a biserica din Sistarovetiu pentru cantari.

Sistarovetiu 1 Martiu 1873.

in contielegere cu comitetulu parochialu Christoforu Giuchiciu inspectoru cerc.

Concursu.

2-3

In urmare inaltei ordinatiuni consistoriale din 11. Ianuariu a. c. Nr. 1904. B. ex 1872., dendata ce parochulu din Pustinisi (Oregfalu), Gavrilu Cotta, au abdisu dreptu nepotintiele sale trupesci pe parochi'a sa, sub conditiunea, ca elu se traga din tóte emolumintele parochiale diumetate pâna la capetulu vietiei sale, prin acést'a se escrie pe aceeași parochia concursu pana in 1. Aprile stil. vechiu a. c., in carea di va fi si alegerea, sub conditiunea, ca nou alegandulu parochu se folosésca din sesiunea parochiala, constatóre din 28 jugere, 14 jugere; din birulu anulu, carele face cam 30 de chióle, diumetate; si diumetate din stola dela 112 casi. Deci doritorii de a ocupá acésta parochie se indruma, ca recursurile loru, indiestrende cu documintele prescise in statutulu organicu, si adresande catra sinodulu parochialu din Pustinisi, se le trimita mai multu pana in 31. Martiu a. c. rever.Domnu protopresviteru a Timisiorii.

Comitetulu parochialu.

Cu scirea si invoirea mea: Mel. Dreghiciu m. p. Prot. Timis.

Nr 27.
inspec.

Concursu.

3-3

Pentru vacant'a statiune invetiatorésca din comun'a Belintiu cotulu Temisiului inspectoratul Chiseteului, care acum'a se infintia de II clase, si cu acésta se publica concursu pana in 18 Martiu s. v. c. in care di se va tiené si alegerea. —

Emolumintele sunt in bani gat'a pentru invetiatorulu celu mare de clasa I. 450 fl v. a. 2 jugere de pamentu aratoriu — 8 orgii de lemne. din care si scól'a se se incaldiesca — $\frac{1}{2}$ lantiu de gradina, si cortelu liberu—precum si accidintiele dela inmormentari — éra pentru celu micu invetiatoriu adeca alu II. 450 fl v. a. Unu jugeriu pamentu aratoriu 8 orgii de lemne, $\frac{1}{2}$ lantiu de gradina, si cortelu liberu

Doritorii recurrenti pentru aceste dóue clase, au recursurile loru bine instruite, cu testimoniu de cualificatiune si cu atestatele recerute — si adresate catra comitetulu parochialu — pana la timpulu destinatu a-lu substerne D-lui Inspectoru scolariu Georgiu Petroviciu in Budintiu — si personalu a se infatiosia intr'o dumineca séu serbatóre in sant'a biserica in Belintiu, spre a cantá. —

Belintiu 21 fauru 1873.

Comitetulu parochialu

cu voi'a si cu intielegerea m-a Georgiu Petroviciu Inspectoru scol.

Nr 26.
inspec.

Concursu.

3-3

La vacant'a statiune invetiatorésca din Comun'a Ohabaforgaci — cotulu Temisiului — inspectoratul Chiseteului — cu acést'a se publica concursu pana in 11 Martiu v. a. c. in care di seva tiené si alegerea —

Emolumintele sunt in bani gat'a 94 fl 50 cri. v. a. 15 meti grâu — 15 meti cucurudiu 100 pundi lardu, 50 pundi sare — 12 pundi lumini — 8 orgii de lemne din care se incaldiesce si scól'a. — 2 jugere de pamentu aratoriu — unu jugeru de gradina, si cortelu liberu.

Recurrentii au recursurile sale bine instruite — si cu tóte atestatele de cualificatiune, si adresate comitetului parochialu, pana la timpulu defptu ale substerne D. Inspectoru Georgiu Petroviciu in Budintiu.

Ohabaforgaci 20 fevruariu 1873.

Comitetulu parochialu

cu scirea si intielegerea mea. Georgiu Petroviciu Inspectoru scol.

Concursu.

2-3

Care se scrie pe ambele parochii vacante gr. or. din Ternova protopres. Siriei — Vilagosiu — pana in 18 Martiu a. c. st. vechiu in care di va fi si alegerea. —

Venitulu parochialu de fiesce care parochia: este: una sesiune de pamentu aratoriu, biru si stóle dela 240 de case —

Recurrentii, au de a produce: atestatu de moralitate, si despre absolvirea teologiei, cu essamenu de cualificatiune — éra recursurile sunt de ase adresá comitetului parochialu, si a se trimite la oficiolatu protopresviteralu in Siria pona la terminulu susu semnatu. —

Spre orientare se notifica: cá alesulu in parochi'a vacanta remasa de reposatulu preotu Nicolae Pucea, — pona la anulu reposarii, va da diumetate din tóte veniturile parochiale — orfanului fiiu remasu de reposatulu preotu. —

Ternova. 25 Fevruariu 1873. Comitetulu parochialu gr. or. din Ternova

Cu scirea si invoirea mea Nicolau Beldea adm. protopresvite.

Concursu.

2-3

Pentru parochia vacanta din Micalaca, protopopiatulu Aradului, se deschide concursu pe 17. Martiust. v. a. c. emoluminte sunt: 160 de case, $\frac{1}{2}$ sessie de pamentu aratoriu 150 fl. biru, si stólele indatinat, din care venituri in anulu curente compete $\frac{1}{2}$ veduvei preotese — recurrentii au se produca in recursulu loru, testimoniu de teologia, si despre esamenulu de cualificatiune, si adresandu-le la comitetulu parochialu se le transpuua pana la terminulu disu, candu se va tiené si alegerea, la subscrisulu. — Aradu, 3. Martiu 1873.

In contielegere cu comitetulu parochialu: Ioanu Ratiu, protopopulu Aradului.

Concursu.

3-3

Pentru deplinirea parochiei vacante din Simandu. Comitetu Aradului, protopresvit. Chisineului, care e impreunata cu urmatóriele emoluminte anuali: una Sesia de pamentu estravilanu, biru, si stólele indatinat dela 109. de casi. —

Voitorii de o ocupá acésta parochia, cu acést'a sunt avisati: recoursele loru, proveidute cu testimoniu despre absolvirea aloru 8 clase gimnasiali, a Cursurilor clericali, testimoniu de Cualificatiune si maturitate din Studiele gimnasiali, precum si cá e de natiunalitate romana; — pana in 1. april. st. v. a. c. in care di se va tiené si alegerea, — se li substérna la subscrisulu in Chitighazu (Kétegyháza), — adresate Comitetului parochialu din Simandu.

Chitighazu 2. martiu 1873.

din incredintiarea Comitetului paroch. Petru Chisilescu protopresvit. Chisineulu